De oudste brief aan de kerk

Paulus' missie – 1 Tessalonicenzen 4-5

Maarten den Dulk

Inhoud

1. Wat begeerte is, moet liefde worden (1 Tess. 4:1-12) 4

2. Basis-vertrouwen (1 Tess. 4:13-18).....9

3. In het licht van morgen (1 Tess. 5:1-24).....13

Elkaar van dienst zijn 17

Samen vieren 18

Blijven leren 18

Werken aan de wereldvrede 20

De oudste brief aan de kerk

Paulus' missie – 1 Tessalonicenzen 4-5

Het oudste document van de kerk is – hoe kan het anders – een kerkblaadje. Het is de eerste brief die de Jood Paulus schreef aan de christelijke gemeente in de Griekse havenstad Tessalonica. Aan het slot geeft hij, in krap zeshonderd woorden, zijn basisonderwijs, dat klinkt als het energieke *go! go! go!* waarmee de gemeenteleden aan het werk worden gezet. Wat willen we veranderen, wat kunnen we doen en wat moeten we doen? Doe dat!

Paulus schreef het halverwege de eerste eeuw, vóór de vernietigende oorlog die keizer Nero tegen Jeruzalem zou voeren. Het was een tijd waarin lezers liever troost zochten in de brieven van Nero's leraar, de filosoof Seneca, dan in kerkblaadjes.

Ik lees en herlees de eenvoudige, maar doordacht gecomponeerde instructies van *1 Tessalonicenzen 4 en 5,* totdat ik me verbeeld de stem van Paulus te horen. Dan leg ik zijn dictaat opzij en werk het uit in eigen woorden en met het oog op mijn situatie.

1. Wat begeerte is, moet liefde worden

(1 Tess. 4:1-12)

Het begint allemaal met de wil om te leven en met het vermogen om dat vrij en vruchtbaar te kunnen doen. Dat is wel het meest basale en tegelijk het meest existentiële uitgangspunt. Die wil en die macht bepalen de manier waarop je leeft en hoe je in je levensonderhoud voorziet, hoe je eet en drinkt en seks hebt, hoe je werkt en bezit vergaart en hoe je op jouw beurt weer nieuw leven verwekt. Ze bepalen je levensweg. Het gaat daarbij dus om niets minder dan het voortbestaan van het menselijk leven op aarde. Hoe je dat doet, is cultuurbepaald en je doet het doorgaans impulsief,

zonder erbij na te denken. Maar precies hier prikkelt Paulus het bewustzijn.

Over welke wil hebben we het en met welke macht voeren we die uit? Hijzelf beroept zich op ‘Gods wil’ en daarmee doelt hij op de Joodse Tora, die oproept om met kracht te kiezen vóór het leven en tégen alles wat het leven ondermijnt. De macht om dat te kunnen doen noemt hij ‘heiliging’, een ander woord voor machtiging, *empowerment*, de begeestering om te kunnen leven. Hij gaat er daarbij van uit dat deze goede wil tot macht, deze heilige Geest, deze aanstekelijke levenslust, werkelijk aan de mensen wordt gegéven. De vraag is hoe ze ermee omgaan. Paulus voert deze discussie niet alleen met zijn volksgenoten, maar vindt dat alle volken voor deze Wet gelijk zijn en volgt daarin de weg van de Messias Jezus.

Het probleem is, dat de goede, levenwekkende geestkracht van deze God in onze cultuur verwordt tot een boze drift. De wil tot macht verandert er in een onbeschaamde, ongeremde gulzigheid

waarmee je alles uit het leven haalt wat je eruit kunt halen. Het komt er dus wel op aan dat je het onderscheid bewaakt tussen die goede en die kwade drift. Op dat moment vallen de radicale woorden: '…dat u zich onthoudt van gulzigheid…' (1 Tess. 4:3). 'Gulzigheid' is mijn verlegenheidsvertaling van het Griekse woord *porneia*. Dat begrip wijst oorspronkelijk op een levenshouding waarbij het bedrijven van liefde een verdienmodel is geworden, zoals in de seksindustrie. De verbondenheid in liefde tussen twee partners wordt buiten werking gesteld en de een neemt de ander in bezit als begerenswaardig voorwerp.

In de geest van de Joodse profeten laat dit woord zich verstaan in bredere zin en wel als de gulzigheid waarmee je alles tot koopwaar maakt, alles, de liefde, maar ook het bezit en ook de werkkracht van anderen en daarmee ook hun leven, hun politieke staat en hun rechten, en zeker ook de aarde en al haar producten. Alle verbanden die het leven van anderen beschermen, worden verbroken. Alles van waarde wordt koopwaar. Die

geile economie en die machtswellust keren ‘Gods wil’ om en scheppen overal in de samenleving onveiligheid, voeden het wederzijdse wantrouwen en negeren iedere vorm van rechtsbescherming.

Deze ‘gulzigheid’ wordt door Paulus uitgelegd met het woord ‘begeerte’ en daarmee herinnert hij aan het slot van de Tien Geboden: ‘Begeer niet wat van je naaste is.’ Dat gebod is duidelijk. Laat ieder vergaren wat genoeg is om een eigen leven te kunnen opbouwen, zoals huisraad, een woning, een partner, medewerkers en allerlei middelen van bestaan. Maar doe dat bescheiden en zonder anderen te benadelen. Neem genoegen met wat nodig is. Dat is de basis van de rechtstaat. Het is de bedoeling dat je integer omgaat met al wat leeft, met mens en dier en milieu. Gebruik die anderen dus niet om je drift te bevredigen. Put de aarde niet uit en beschouw haar grondstoffen niet cynisch als voorwerp van je begeerte. Val niet op dierenvlees aan alsof je het rauw lust. En: zeker geen uitbuiting op de werkvloer of grensoverschrijdend gedrag in seksuele relaties. Welbeschouwd confronteert deze radicale raad je

tegelijk met Gods levenwekkende wil *en* met de basis van de rechtsstaat. Door dit gebod te doen, laat je zien dat je Israëls God hebt leren kennen als de garant van gerechtigheid en dat de samenleving slechts op dat recht kan worden gebouwd. Dat is wat God wil en *die* wil om te leven maakt alle verschil.

De manier om die goede wil uit te voeren behoeft geen betoog. Alle mensen zijn van vroeg tot laat bezig om in hun levensonderhoud te voorzien en ze hebben daarbij elkaar hard nodig. Het ligt dus voor de hand om op het werk met anderen om te gaan als vrienden en niet als concurrenten. Althans, dat leert de Tora. Het is een economie gebaseerd op vriendschappelijkheid, of zo je wilt in het Grieks: *filadelfia* (1 Tess. 4:9). Nu is er ooit een stad in de VS met die naam vereerd, maar productie en handel worden daar en elders bepaald niet beschouwd als een vorm van vriendschap. Economie is oorlog en zelfs goede vrienden zien er geen kwaad in om met elkaar af te rekenen als

vijanden. En zo zitten we gevangen in een systeem waarbij we elkaar gijzelen met ijzeren wetten.

Dat kán anders. Er is een manier om de diepverstoorde arbeidsverhoudingen te genezen en dat is werken in wederzijds respect en liefde. Maar dat is dus in onze cultuur ondankbaar werk, want men beschouwt een dergelijk pleidooi voor liefde als ergerlijk moralisme – en naïef bovendien. Paulus pleit ervoor om toch op dat spoor door te gaan. Zijn opdracht is kort en goed: laat je niet opjagen door wedijver en winstbejag, doe rustig je eigen ding en stel er een eer in om met eigen handen te werken voor je levensonderhoud. Maak noch jezelf, noch de ander tot slaaf van je begeerte, maar werk mét elkaar en vóór elkaar. Dan ben je goed op weg met de economie in deze wereld. Die liefde is de stof waarvan de samenleving wordt gemaakt. Wat begeerte is, moet liefde worden.

2. Basis-vertrouwen

(1 Tess. 4:13-18)

Paulus bepleit een onmogelijk project. Terwijl de liefde de samenleving máákt, maakt de dood er een eind aan. Het gebeurt onverhoeds, als mensen geen kracht meer hebben om prestaties te leveren, vastlopen in hun werk, ziek worden en pijn lijden, zware schade oplopen of onverdraaglijk onrecht te verduren krijgen, dodelijk vermoeid raken en uiteindelijk niet meer bij kennis komen. De dood ontwricht de samenleving en speelt de levenden en de doden tegen elkaar uit. De doden raken in vergetelheid en de levenden blijven rouwend achter. Is daarmee alle hoop voor de gemeenschap verloren? Moet ieder het dan toch maar voor zichzelf uitzoeken? Als het Tora-project van Paulus gedoemd is te mislukken, blijft er weinig anders over dan het cynisme van de doodsdrift. Maar de Messias heeft ons toch zijn woord gegeven dat het in werkelijkheid anders is. Dat woord moet het vertrouwen voeden. Als we iets willen geloven, dan moet dit het zijn.

Paulus denkt aan de ervaring op Grote Verzoendag, de Joodse feestdag bij uitstek,

wanneer in de samenkomst van de gemeente de *sjofaar* klinkt (1 Tess. 4:16). Dat hoornsignaal wekt bij de hoorders de gedachtenis aan hun zwaarbelaste, dodelijke verleden, aan verstoorde verhoudingen en de overmacht van het kwaad in de samenleving. Dat roept de vraag op of er ooit nog een nieuwe toekomst te verwachten is. Is er verandering mogelijk, omkeer, herstel van het verbond, genezing, vergeving en verzoening? Is er enige troost in leven en in sterven? Of kunnen we daar niet meer op rekenen? Dat is het moment – zegt Paulus – waarop we herinnerd worden aan de wijze waarop de Messias aan het licht komt. Hij, die bij God leeft en regeert, komt onverwachts nabij, waar en wanneer Gods Geest dat wil. Zo komt hij vanuit de verborgenheid aan het licht en treft ons hier op aarde, midden in ons ontredderde bestaan. De verborgen Messias wordt onder ons openbaar en werkt in ons. Dichterbij kan Gods rijk niet komen.

Op zulke momenten, als het alarm op Grote Verzoendag afgaat, kan het gebeuren dat we in een

flits zien hoe het optreden van de Messias de gang van de geschiedenis omkeert. De doden verdwijnen niet áchter ons in een schimmig verleden, maar ze staan op en gaan ons vooruit naar Gods licht. De laatsten worden de eersten. En wij, die hier en nu leven, zullen op onze beurt op die weg worden meegenomen, achter hen aan. Zo worden wij uiteindelijk samen, de levenden en de doden, uit de macht van de dood weggerukt en in het licht van De Levende gesteld.

Het is een wonderlijk gebeuren. We ‘zien’ het als in een flits, waarin de Messias verschijnt als Verborgene. We dwalen in de mist en toch worden we onder zijn leiding in een open ruimte gevoerd. Het enige dat we goed horen, is dat deze korte, flitsende ontmoeting voor altijd geldt. We zullen altijd samen met de Messias zijn en we zullen voorgoed delen in zijn gemeenschap. We worden niet teruggeworpen op onszelf, maar we blijven toevertrouwd aan de liefde van God. Later zal Paulus het zo zeggen:

Niemand van ons leeft voor zichzelf en niemand van ons sterft voor zichzelf. (Rom. 14:7)

Dit goede woord is de grond van de menselijke samenleving en het is het beste wat we elkaar te melden hebben. We kunnen er niet over zwijgen. Deze openbaring is het geheim waar de gemeente van leeft.

3. In het licht van morgen

(1 Tess. 5:1-24)

Op grond van dit vertrouwen durven we op weg te gaan in een tijd waarin de meest schokkende dingen gebeuren en waarbij de toekomst van de wereld op het spel staat. We zijn ons scherp bewust van die dreiging, niet omdat we op een crisis zitten te wachten maar juist omdat we hopen op vrede. We proberen in de nacht van deze wereld de eerste stralen op te vangen van het licht van Gods rijk.

Naïef zijn we daarbij niet. Wanneer men beweert dat deze tijd vredig en veilig is, alsof de nieuwe wereld al is aangebroken, weten wij wel beter (1

Tess. 5:3). In werkelijkheid woedt er onder de schijn van vrede een moordende machtsstrijd. In reactie daarop probeert men de eigen veiligheid te handhaven door de bewapening steeds meer op te voeren. In alle gelederen van de samenleving broeit deze spanning en als die plotseling tot ontlading komt, is de ondergang nabij. Dan is het te laat en weet je niet waar je je bergen moet. Wij daarentegen letten juist op de momenten dat er iets zichtbaar wordt van vrede en vrijheid zoals die door God bedoeld zijn. Zo leven we van dag tot dag in de verwachting van Gods licht. Dat maakt ons ervan bewust hoe duister onze wereld is en het geeft ons een nuchtere blik op de geschiedenis. We laten ons in ieder geval niet in slaap wiegen en we vluchten niet in een roes van illusies.

Die bewuste, nuchtere houding maakt ons niet alleen kritisch, maar ook strijdbaar. Actie is ons wapen. Wat we doen, doen we in goede trouw en met liefde voor elkaar: met zulke wapens willen we ons bestaan verdedigen. We zetten een vredeshelm op, die goede, ouwe blauwhelm, zodat iedereen ziet dat we hopen op bevrijding uit de

machtsstrijd die op aarde woedt. God heeft ons niet bestemd om ten onder te gaan in een alles verwoestende woede, maar om te kunnen leven in vrijheid. Daar ligt de toekomst van de mensheid.

Dat alles doen we in de geestkracht van de Messias Jezus, met wie we onderweg zijn. Waarom hij? Bedenk wel dat hij op zijn weg ook de dood heeft leren kennen. Hij is gestorven net zoals wij zullen sterven en hij weet dus heel goed wat het is om ’s nachts angstig wakker te liggen en overdag van pure uitputting in slaap te vallen. Daardoor zijn we onderweg niet overgeleverd aan onszelf, maar leven wij met hem, óók als we van ellende niet meer slapen kunnen en zelfs als we niet meer wakker worden. Dat is leven in verwachting van Gods rijk, in verzet en overgave, biddend en strijdend.

Om het gebed gaande te houden en de strijd te kunnen voeren, hebben we elkaars support nodig. Steeds weer moet de een de ander helpen om de hoop niet op te geven. Zo bouwen we samen keer op keer van de grond af een gemeenschap op waar

het vuur van de verwachting blijft branden (1 Tess. 5:11). Precies op dit punt wordt de toon van Paulus dringender. Hij spreekt zijn leerlingen direct aan in de gebiedende wijs. Het vormen van gemeenschap is de actie waar het hem om gaat. Hij hamert het erin: steek je energie in de organisatie van de gemeente. Bedenk in de eerste plaats dat organisatie niet vanzelf gaat maar dat het een onderneming is waarvoor de nodige leiding wordt vereist (1 Tess. 5:12-13). Het is voor die leiders hard werken om in Gods naam al die verschillende mensen aan te sturen, om de bijeenkomsten voor te bereiden en om het onderwijs op peil te houden. Voor dat werk verdienen ze veel respect. Beloon hen dus met je liefdegaven. Hinder ze niet met geruzie, maar beijver je om met elkaar in vrede te leven. Bedenk vervolgens dat er aan het werk voor de gemeente drie kanten zitten. In de kern is het haar taak om *de gebeden te doen* met het oog op het komende rijk van God. Om dat fysiek te *kunnen* doen heeft ze levenskracht nodig en om dat kritisch te *blijven* doen heeft ze geestkracht nodig. Elk van deze drie

aspecten vraagt om bijzondere zorg: elkaar van dienst zijn (1 Tess. 5:14-15), samen vieren (1 Tess. 5:16-18) en blijven leren (1 Tess. 5:19-20).

Elkaar van dienst zijn

Het begint met de zorg voor de levenskracht van de gemeente. Dat kost energie en vooral veel inlevingsvermogen. Het is namelijk niet de bedoeling dat je een bezielde groep gelijkgezinden om je heen verzamelt, maar dat je je kunt verplaatsen in de gezindheid van anderen, zo vreemd als ze zijn. Wie zich, vrij en stoer als ze zijn, niet storen aan enige traditie kunnen wel wat aansturing gebruiken, maar wie zich al te gezagsgetrouw en benepen opstellen hebben juist aanmoediging nodig om vrijmoediger te worden. En wie te zwak geworden zijn om mee te kunnen doen, moeten kunnen rekenen op je steun. Heb geduld met al die verschillende mensen, want voor hen komt Gods rijk. Intussen kunnen ze elkaar flink beschadigen, maar voorkom dat ze kwaad

met kwaad gaan vergelden. Leer ze zoeken naar wat goed is voor elkaar en voor allen samen.

Samen vieren

De liturgie staat centraal. Onderhoud de gezamenlijke vieringen onder alle omstandigheden, want hier klopt het hart van de gemeente. Vuur elkaar aan om de gebeden krachtig te zingen. In de gebeden bij het doopvont smeek je om ontferming en om bevrijding van het kwaad. In de gebeden aan tafel dank je de Bevrijder dat hij de gemeenschap draagt en voedt. Die gebeden zijn de agenda voor jullie werk in de samenleving, dus voor de niet aflatende strijd om gerechtigheid en voor de moeizame vredesgesprekken die je met allerlei gasten aan tafel voert. Dat is wat God wil, en al doende verschijnt zo de gemeente als gestalte van Christus op aarde.

Blijven leren

De geestkracht van de gemeente zit in haar kritische houding tegenover het wereldgebeuren. Blijf dus bij de les van Wet en Profeten, want alleen zo houd je de geest brandend. Onderzoek de Schriften en probeer ze steeds opnieuw te verstaan met het oog op wat er op dit moment in de wereld gebeurt. Zo leer je op tijd goed en kwaad te onderscheiden in de samenleving en zo kun je afstand nemen van misdadige praktijken, hoe onschuldig die zich ook kunnen voordoen. Als je het dóórhebt, zie je het! Zorg er dus voor dat je het dóórkrijgt.

Paulus sluit zijn onderwijs af met de zegen (1 Tess. 5:23-24):

God, die vrede geeft,
geve u de kracht om zelf vrede te stichten.

Moge deze hele gemeente in staat blijven dit te doen,
als een gaaf lichaam met een kritische geest
en bezield door de aanwezigheid van onze Heer, Jezus Christus.

Hij die u roept tot dit vredeswerk, is ermee vertrouwd.
Hij doet dit werk zelf!

Werken aan de wereldvrede

Wat biedt dat kerkblaadje van Paulus nu helemaal? Het doel wordt weids gesteld: vrede op aarde. Een ontzaglijk visioen, een visioen dat alle verstand te boven gaat en waar filosofen, sociologen en economen en vooral politici tevergeefs naar grijpen. Om dit liefdewerk te kunnen verrichten krijgen de volgers van de Joodse Messias Jezus wel de nodige geestkracht, maar toch kunnen ze de totale omwenteling niet forceren. Ze weten van verzet, maar ook van loslaten, '…want tussen droom en daad staan wetten in de weg en praktische bezwaren…'. Wat ze wel kunnen ondernemen is dat ze een kleine, lokale groep vrijwilligers vormen die leven van dit visioen en die het vredesvuur brandend houden in de samenleving. Daar zit de verrassing. De actie voor vrede *is* de vorming van zo'n kleine, gisse gemeente. Dat krijgen de lezers van dit blaadje te horen. En dát moeten ze dus doen. Het geheim van deze gemeente ligt in de verborgen omgang van Jezus Christus met de God van het Joodse volk.

Het is een relatie waarin beiden, God en Jezus, deelgeven en deelnemen aan elkaars bestaan. De volgers van Jezus worden erin betrokken en worden daardoor bewogen om het geduld niet te verliezen, maar stap voor stap op weg te gaan naar de vrede, hoewel die alle verstand te boven gaat.

Maarten den Dulk
Alphen aan den Rijn, 2026